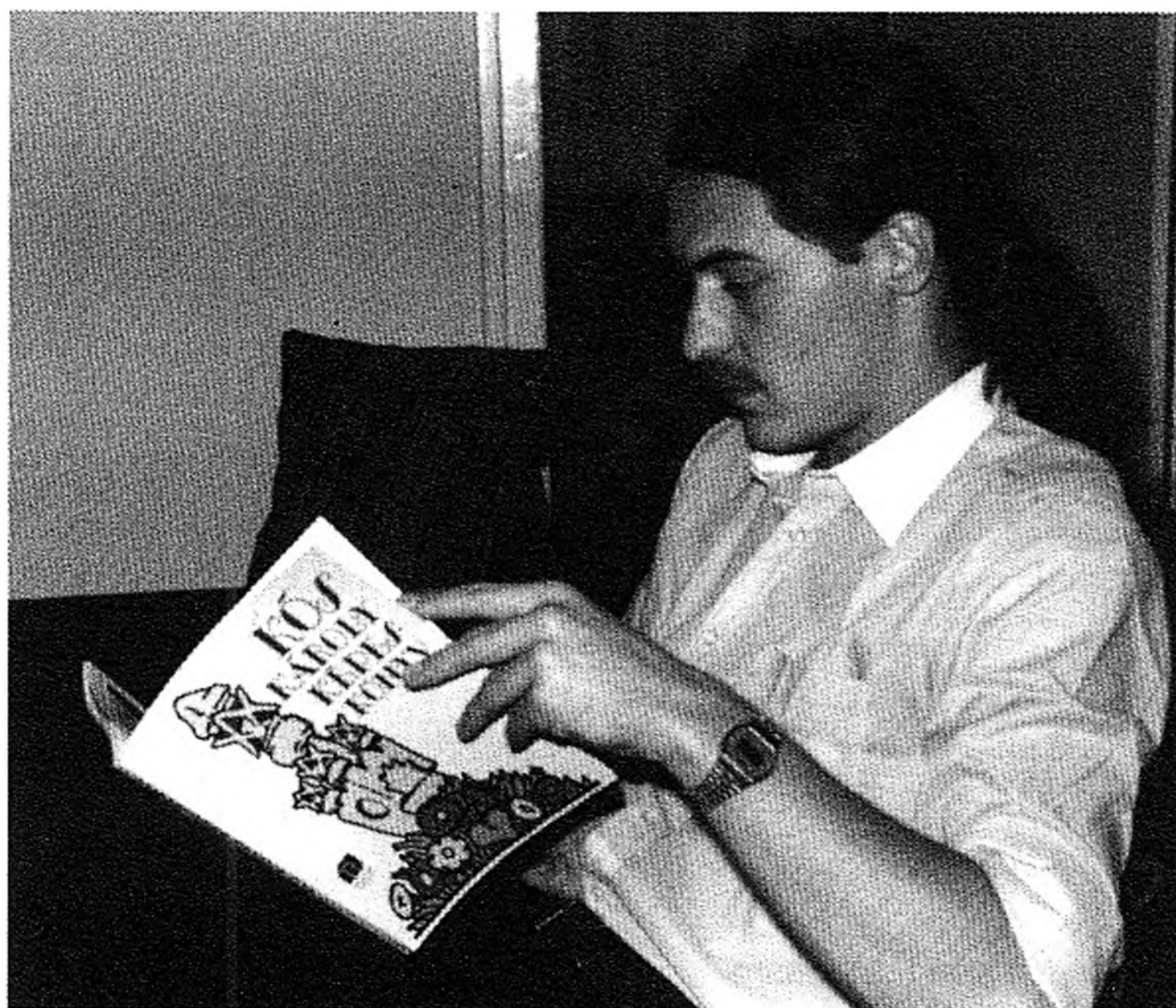

Éjjel indult útjára, ez volt a legföltűnőbb benne, hogy általában éjjel közlekedett. Az alagsori kapuban nagy csattanás jelezte, hogy az épületbe ért, s mindent betöltő döndülés nyugtázta, amikor a liftajtónak szaladt. Innentől indulhatott a találgatás, hanyadikra megy, hány éves lehetett, akiért jön? Kerekei minden zökkenőnél hangos döccenéssel elakadtak. A négy gurigás láb fölött a sima, asztallap-szerű fekrész úgy hatott, mintha egy túlméretes zsúrkocsi lenne. A teteje adta meg a tákolmány különlegességét; a félkör formára kalapált bádoggal – mint rezonáló test – összetéveszthetetlen hangokat hallatott. Mély regiszterit füllel talán nem is érzékelték a kórház lakói, a gyomruk reszkettett bele, amikor éjjel elindult.

Különös zene volt ez. Az üres bádoggal zühörgése, mint mennyi nagybögő fenyegető morajlása átítatta szinte a falakat. A rossz szul bevett kanyar miatt

az ajtófélfára és a kocsikeret váratlan, horzsolásos összedörgölőzése egy pillanatra mintha oldani tudta volna a szorongató érzést – akárha az addig fölgyülemelő feszültséget sütötte volna ki egy cintányér-ütem –, ám azonnal folytatódott a fokozás, ahogy a forgószámoly kereke céltalanul tovább letyegett, s párja meg-megcsikordult hozzá. A hallgató szinte várta a következő lengőajtó-puffanást, liftajtózörrentést, mert ezek a közjátékok legalább tagolták valamennyire a horrorisztikus szimfóniát. A legizgalmasabb rész azzal a metszően éles nyikordulással indult, amivel a bádoggal kereke a kórterem küszöbén áthaladt.

Az ápolandók, amikor kiderül, hogy meghalt valamelyik ágyszomszédjuk, kénytelenek elhagyni a szobát. Ha feküdni kéne, ha nem, muszáj kiülni a folyosóra, vagy akárhová, a parkba, a büféhez, amíg teljes biztonsággal leszögezhető, hogy az illető tényleg elköltözött erről a sárgolyóról. A nővérek szaladnak a paravánért – elrekkentik a tetemet, hisz mit báméskodjanak már rajta, eddig tartott a személy élete, innentől csak szállítanivaló –, aztán összecsomagolják a holmiját, meg őt magát. Ha egy nap öten adják be a kulcsot, akkor ötször... A hullaszállítók megérkezéséig a szoba élete föl van függesztve, nincs rádióhallgatás, meg ki-becsászkalás a pénztárcáért, vécepapírért, csak néma csönd, az a síri, ami a paraván mögül szivárog szét. Ennyiből katartikus, amikor a bádoggal kerekei a kórterem küszöbén átbicsaklanak; hamarosan vissza lehet zökkenni a megszokott kerékvágásba.

Persze az ember sosem tudhatja... Amikor az alagsori első döbbenés végiggomolyog a félhomályos folyosókon, minden ágyfoglaló agyán végigcikkán: „lehet, egyszer értem jönnek így”. A 7-es kórteremben fekvő karosszérialakatos nem is bírta magába fojtani, kiabált a nővérekkel, miért kell ezt neki mindannyiszor végighallgatni, miért nem lehet beolajozni a gurigákat s valami szivacsos hangtompítót eszközölni a bádoggal alsó peremére? Még az orvosainál is reklamált; ebbe fog belebetegedni igazán! Persze teljesen hiába lázongott, mindenki csak a vállát vonogatta.

Pár nappal később befeküdt ide a 7-esbe egy nyolcvan fölötti bácsi, amolyan könyvelőféle; roppant ijedősen tudott viselkedni. A lakatos rögtön pártfogásába vette, de ennek föltétele volt, hogy a bácsi is nyíltan szót emeljen a bádoggal ellen. Őt viszont könnyen kiosztották, mit akar még, élt eleget, örüljön, hogy ingyen kapja a gyógyszereit. Határtalan belső vívódások töltötték ki napjait. Aztán a mellette lévő ágyat egy sajátos humorú virágkereskedő foglalta le. Az ő

véleménye szerint a bádoggal zühörgése kifejezetten terapikus hatású: aki nem halálos beteg, az rögtön fölgyógyul, mert nem bírja elviselni a kis éji zenéket. Máskor meg, amikor a kivágódó liftajtó másodszor-harmadszor is fölverte álmából a szobát, a virágkereskedő számára csalta az irigykedő megjegyzést: mennyi koszorú-kunsaft... Végül beköltözött a nyakas karosszéria-lakatos, a lelkiző könyvelő, meg a szatirikus virágkereskedő mellé egy epikureista cukrász: született tehetsége volt rá, hogy mindennek a jó oldalát lássa meg először. Igyekezett helyére tenni szobatársai észjárását:

– Az a bajotok, hogy mindig egyre, mindig csak arra tudtok gondolni. Nekem tudjátok mi jutott eszembe a bádoggal hangjáról? Egy tepsi mignon.

Ettől kezdve állandó gyanakvással tekintettek a cukrászra. Ha meghallották, hogy nekilődül a bádoggal, inkább belelapultak az ágyba, fejüket a párnába fűták vagy a takarót húzkodták a fülükre, nem mertek szólni semmit az ő élet-receptjeire.

– Uraim, nincs finomabb, mint a friss képviselőfánk; ahogy remeg rajta a tejszínhab s illatozik a vaníliacukortól. Hát a tésztáját ennek is kemencében sütik, mint hamvasztáskor minket, csak más a végeredmény. De minek folyton a végső dolgokra gondolni?

Nem lehetett vitatkozni vele, úgyis igaza volt. S ahogy az apróra darabolt mogyoró fahéjjal történő megszóratását részletezni tudta... – közönsége szájában egyszerűen

összefutott a nyál. Módszeresen alkalmazta szobatársain életvidító agy mosásait, s emellett ingyenes tanácsokkal látta el a nővéreket, mit hagyott ki a kórházi szakács a föltálalt kajákból.

– Nincs kéznél egy kis kakukkfű? Rántotta-csodát lehet művelni vele, hölgyeim és uraim, higyjék el nekem!

Lassanként az emelet kedvencévé vált, szobatársait pedig újratanította nevetni. Még megannyi okosságot tartogatott számukra, ám egyik este megállt a szíve. Egészen és véglegesen. A karosszéria-lakatos egyből rákezdte:

– Ilyen pechünk is csak nekünk lehet...

A könyvelő rögtön kontrázott:

– Pedig már az altatómat is bevettem.

A virágkereskedőt addigra hazaengedték, bár ő úgyis csak a maga módján sajnálkozott volna: „Most aztán mi leszünk a célállomás, nem kell találgatni.” S valóban, két és egy negyed óra múlva, szinte menetrendszerű pontossággal megérkezett a bádoggjázat, s terhét fölvéve eltűnt hivatása szerint. A két magára hagyott férfi még gubbasztott egy darabig a folyosón. Csak ekkor tűnt föl nekik, hogy a visszaúton már nem olyan fenyegető a bádoggjázat hangja, nem is csattan akkorákat az ajtófélfákon, küszöbökön. Valahogy a liftajtó is kegyelettelibb csapódással csukódott be mögötte.

Aztán mintha összebeszéltek volna, egyszerre álltak föl a székről – a nővérek már lehúzták az ágyneműt, az összes derékaljat és ágybetétet kitétték a mosdóablakba szellőzni –, a 7-es kórterem némán ásított ki rájuk. A karosszéria-lakatos előreengedte az öreget, aki csak ennyit dörögött:

– Most meg kiment az álom a szememből!

(1995)

(Megjelent az *Albertfalvi Egyházközségi Levél*-ben, 1997/2)

Bankó András NEMTELEN TÖRTÉNET

Katalógusból rendelt kertésznadrágot, gumicsizmát, szalmakalapot, míg a lapátot, a csákányt személyesen vásárolta meg a Korszerű Gazdák Boltjában. Mihelyt mindent összekészített, berakodta a holmit a vadonatúj terepjárójába, amit akkor nyert, amikor az ásót és a kapát vette. Az egyedi tervezésű kubikus taligát a tetőcsomagtartóra erősítette föl, s utoljára hanyagul a hátsó ülésre dobta a *Robinson túlélőkészlet* fantázianevű ajándékcsomagot. Még egy elégedett pillantás az expedíciós felszerelésre, még egy önelégült gondolat józanság, higgadtság, előrelátása okán – s indíts! Közel a boldogság...

Látod-e babám

Ahogy a sztrádára ért, kikönyökölt az ablakon. Aztán öt perc múlva bevette karját, s így tovább, szabályos időközben ismételte az ellentétes irányú mozdulatokat. Minden tíz kar ki- vagy betétel után igazított egyet a sugárszűrős napszemüvegén, minden tíz napszemüveg-igazítás után bekapott egy rágót. Cukormenteset, fokozott ízhatásút, szu-

vasodás ellenit. És figyelt, járatta a szemét ide-oda, pásztázta a horizontot: kereste a megadott helyet. Így ment három napon át, míg végre megérkezett. A természeti forma hossza megfelelő számú lépés, a szélessége is kellő számosságú volt, a magassága épp elegendőnek bizonyult – így tudta azonosítani.

Amottaszta nagyhegy

A fölismerésig a kettős rejtvény megoldásával juthatott, először a kis-, közép- és nagyhegyek megkülönböztetésébe kellett beletanulnia, s aztán az utóbbiakból kiválasztani a pontos leírásnak legmegfelelőbb domborzati alakzatot. Miután megbizonyosodott arról, hogy a tévedés kizárva, elégedetten járta körül megtalált nagyhegyét. Magában már azt méregette, honnan is kezdje, hogyan is bonyolódjék a művelet, miképp lenne a legegyszerűbb. S persze azt is latolgatta, meddig tarthat el a munka: egy hét, két hét?, fogalma sem volt róla. Cselekvési tervet készített. Ha az Amottaszta nagyhegy oldalát középen bontja meg, a magasabban lévő rétegek maguktól lepotyognak, talán nem kell külön erőfeszítés a kitermeléséhez. S ha a csúcst letakarította, ráér kitalálni, miként birkózzon meg a maradékkal, a széles és kiterjedt alapokkal – az eltűntethetlennel.

Zsebkendőmnek a négy

Mindenekelőtt a taligát kellett a szállításra előkészíteni. Azzal tisztában volt, hogy nem kell mindent egy az egyben gondolni. Szükségesek a szimbólumok: az örökzöld, a bárány, a tűzláng – évente háromszor kibírható, ami nem szó szerinti. Most elbizonytalanodott. A taligának is négy sarka van. Biztos, ami biztos, fogott négy rézszeget, fölmarcolta a formatervezett, króm-vanádium kalapácsot, s az orttörlút bélésként kifeszítve, bevonta a taliga alját. Valóban középtájon bontotta meg az Amottaszta nagyhegy oldalát, jól is haladt, míg a felső termőréteget ásózta.

Sarkában is el

A lapát könnyedén szaladt a föllazított kupacba, hamar megtelt a talicska – s épp e tény ejtette csak gondolkodóba őt, honnantól igaz az el, meddig tolja, hogy el legyen? A hordás hordás; véletlen sem gondolt olyasmit, hogy – miután a terepjáró épp a nagyhegy tövében állt – csak úgy átlapátolhatná a jármű fölött az egészet... Már adódott is a megoldás, ugye a mértani szimmetria, miegymás; amilyen távol kezdte elbontani a hegyet, legalább olyan messzi kell elkubikolni a terepjáró túloldalán: így biztosan el lesz hordva. Az újabb rejtvény megfejtése fokozta munkakedvét, megpakolta, áttolta, odaborította, visszaszalajtott – fáradhatatlanul, mint egy perpetuum mobile. Csakhogy a termőréteg fogyadozni kezdett, fehér kövek, mészdarabok akasztották meg az ásót, egyre többet kellett csákányoznia. Utóbb foszladozó szövetdarabok gubancolódtak a hegyes szerszámra, aztán mintha kesztyű..., mintha cipő... Akkor bosszankodott igazán, hogy vasvillát nem hozott, amikor az első csontok előkerültek. Később egy koponyát kotort napvilágra, hát eleinte furcsa érzés kerítette ilyenkor a hatalmába, de később sikerült úrrá lenni rajta. Műfogsorok, szemüvegek csikorogtak hőtárolós csizmája alatt, a munka mégis haladt, nem akarta késleltetni vágyai beteljesülését.

Mégis az enyém

Hirtelen kételyek sora vette körül őt, de nem törődött velük. Nem hagyta fölmerülni, megfogalmazódni e kérdéseket, csak a taligát nézte s az elhordást – magát a kubikolást. Arca rezzenéstelen maradt, ám egyszer csak egy fehér szalagocskákkal díszített huzatot rántott ki a kapa sarka: a pólya s a csecsemő csontvázának maradványai kibillentették megjátszott közönyéből. Szerszámaint széthajítva rohant le a nagyhegyről. A kocsi nikkelezett küszöbén keresett nyugodalmat, tekintetét a jármű plüss-áhitatú belsejébe fúrta. Újra kellett gondolnia, miként jutott az információk birtokába, mennyire fontosnak hitte eleinte vállalkozását, s mit remélt a megvalósítástól. Becsapottnak érezte magát; azt semmi nem sejtette vele előre, hogy tömegsírt talál. Eleinte kötélnek sem akart állni, aztán egyszer csak megváltozott az érzése, vonzani kezdte a titokzatos hirdetés. Az elhatározás előtt meggyőződésévé vált, a feladat szólította meg őt, s talán ez az, amiért született; ha el tudja, elmeri végezni, még sorsát is megválthatja. Többször is átgondolta. Minden tökéletesnek látszott, minden remekül egybevágott... és most tessék!

Leszel édes

Sokadszori megfontolás után, lelkében nyüsztve, utolsó sejtéig borzadva döntött, nekifog újra. Ha ő kezdte el, neki kell befejeznie. Lehet, hogy tréfa, rossz csíny az egész, mert az elhordás dacára sem leli meg élete párját (boldogságos galambját). De akkor is! – majd máskor figyelmesebben tájékozódik... Orrát átjárta az oszló testek édeskés szaga, szeme előtt ez a lehetetlen látvány, volt életek, testek, szervek mésszel elegyített maradéka, bőrén a félsz, nehogy hozzáérjen s megfertőzze valami – mégse riaszthatja el holmi külső körülmény. Maszkot, kesztyűt húzott, mielőtt visszaoldalgott volna a nagyhegyre, s a túlélő csomagból erősítő injekciót adott be magának. Tolta némán, tolt egykedvűen, konok ritmusban a taligát, csak tolt, tolt lendületlenül, újra meg újra a megerősítésére kellett gondolnia, hogy abba ne hagyja. Úgy érezte, az ő szabad választása csak az elhatározásig, illetve az ideindulásig terjedt. Innentől, mióta itt van, minden sorsszerű.

Galamb-bimm-bamm-bom

Belefeledkezve iparkodott, legyen túl mihamarabb a lidércen, nem akart gondolkodni, azt sem akarta, hogy bármiféle gondolattal kelljen küszködnie. Mintha még mindig menekült volna, nem a meggyőződés – így lesz jó –, hanem a kétségbeesés – ennek meg kell lennie – irányította cselekedeteit. Már a csúcson túl járt, amikor egy ízben a csákkánnyal is alig bírta szétfeszíteni az összebogozódott végtagokat. Leült egy közelben elnyaklott hulla mellkasára – hördült egyet a súly alatt –, majd riadtan fölugorva az jutott eszébe, íme, hát meglelte élete párját. Érezte, az örület határán van, s elfogadta, beletörődött. Milyen lenne, ha innen választana egy alig használt társat, hátha van kevésbé bomlott egyed is, hisz ő maga nem olyan nagy igényű. Nem is telhetetlen, nem is kielégíthetetlen. És tényleg elképzelte, milyen lehet „vele”, az élettellel lenni, de akkor már kiszaladt fejéből a vér, elvágódott és hányt, hányt, míg a zokogás jóleső, fölszabadító rázkódása ki nem

emelte iszonyatából.

A kocsihoz botladozott, levetkőzött, megmosakodott és új göncbe bújt. Még ott zakatolt agyában, hogy akivel előbb találkozott „az nem én voltam”, pedig hát egyedül tartózkodik itt. S épp ezért itt, épp azért így, hogy MAJD ne legyen egyedül. „Most már tényleg nincs más hátra (galambom), sitty-sutty eltaligálom az Amottasza nagyhegyet, aztán föladom neked (galambom) a válasz-apróhirdetésemet: elhordtam.” Nem szabad másra gondolni, foglalta össze magának új élete új törvényeit, csak a jövődőlire: Milyen lesz barnasága, szőkesége vagy mittudomén, feketesége, a termete, a tekintete... Csak a várható tulajdonságait szabad találgatni, foszfátmentes és színtartó, lelkiekben és vitaminokban gazdag, koleszterinben szegény, szavhihető és hordozható hitű, gyors reagálású és lassú lefolyású, kis fogyasztású és nagy teherbírású, heves vérű és hidegen is kenhető... „Elvégre nem kiárusításon vagyunk, nekem nem kopott, másoktól levedlett alkalmi partner kell, hanem a legújabb, a hosszú távra szavatos.”

Ettől aztán megnyugodott. Az utolsó taligányi hullamaradványokkal már szinte szárnyalt. Maradt még pár halálkészülék, protézis a nagyhegy helyén, azt is összesöpörgette, elhordta – kész! Lelki szemei előtt megjelent a tisztára pucolt ásó, kapa s most először a nagyharang (bimm-bamm), a gyertyák, a rózsák. Összepakolt, s amikor beindította a terepjárót, eszébe nyilallt: lényegében ő váltotta meg saját sorsát, most már biztos párra lel tehát.

(1996 vége)

Bankó András levele Sáros Lászlóhoz és Tenkács Mártához – részletek

... Ez hülyén hangzik, hogy kezdem rendezgetni a „hagyatékomat”, és tök nem is erre készülök, de pár aggasztó jel miatt a lelketekre csomózom most ezt a két témát, nehogy elkallódjanak.

1. Gróf Bánffy és Kós barátsága, amiről Hegedüs Géza bácsival beszélgettem, megvan a kézirat is, csak nem olvastattam el vele, valahogy elmaradt, hogy megmutassam neki. Az öreg járt a bonchidai kastélyban, ahová nem volt bevezetve az áram, sem a víz, Bánffy azt mondta, ha az őseinek jó volt így, jó lesz neki is, fáklyákkal világított. Ugyanakkor a könyvtárt két részre osztotta (talán ugyanazokkal a kötetekkel?), az egyiket a dohányosok használták, a másikat a nemdohányzók. Ezt a kastélyt Kós is renoválta, mielőtt a háborúban elpusztult. Egyébként Hegedüs Gézát Kós letolta egy levelében, mert *Az erdőntúli veszedelem*-ben leírt egy kolozsvári tüzesetet, amit X-ből látnak, csak hogy közben van három akkora hegy, hogy na! Az ilyet Kós nem szívelhette... A levelet nem láttam, de 82 táján még megvolt.

2. A csíksomlyói Kós-ház kérdéskörét a terepen is körüljártam, Elsősorban az a mendemonda izgatott, hogy tényleg Kós tervezte-e; ha igen, utólag levétette-e a nevét, vagy vállalta. A KALOT népfőiskolájának készült, nem

messze a kegytemplomtól. A helyszín egy mélyedés, amit fel kellett volna tölteni, de ez a háborús körülmények, a sietség miatt elmaradt, Változtak az épület arányai is, azokban az időkben gerendavashoz enm tudtak hozzájutni, kisebb fesztávokkal kellett dolgozniuk. Úgy tudom, az induláskor hárman tanítottak ott, Magyar Ferenc volt az igazgató (utóbb az *Új Ember* főszerkesztője), aztán Szervátiusz Jenő bácsi (Tibor itt tanulta a betűvetést), valamint az az ember, akivel én beszéltem, ennek a tanítónak a fia, Ferencz S. István, az *Igaz Szó*-ban közölt valamit apja tanítói múltjáról, akit én 80-82 táján még megtaláltam Somlyón; gyanítom, azóta ő is az árnyékvilágba költözött. Az ő szavai szerint Kós azt mondta: *azt hittem, szebben is meg tudjátok építeni.*... és arra is kitért, hogy rendszeres csipkelődés folyt a protestáns mérnök úr és katolikus megrendelői, szállásadói közt.

Maga a KALOT szervezése is rendkívül izgalmasan indult, elsősorban a székely hagyományra építettek, tudjanak a legények faragni, gazdálkodni. Le is zajlottak a tárgyalások, a mintagazdasághoz Svájc-ból hozattak volna teheneket, el is indult a megbízott, de Pesten telefonüzenet várta, hogy ne folytassa útját; Somlyót elérte a front. Az igazgatói asztalt a két Szervátiusz faragta; a lap alatti 10 cm-es frízben a székelység története elevenedik meg, most a szeredai Mikó-várban van – ha igaz. Sose láttam; meséltek. Ennyit derítettem ki, ezt se mutathattam be a riport-alanynak, de megbízható jegyzetekre támaszkodtam, amikor cikké formáltam. A *Vigilia* küldte vissza, hogy nem kell. A kézirat megvan valahol; talán föl is frissíthető.

Mindkét írással úgy vagyok, hogy még kéne dolgoznom rajtuk, most legyintett meg először annak a szele, mi van, ha mégse jut rá idő. Mindenesetre előkotornám, aztán elküldeném Nektek, hogy legyen velük valami; ha meg tényleg befejezem ezeket, csakis az országépítőnek ajánlanám fel közlésre.

Azt is módszeresen gyűjtöttem, hogy miféle művészeti ágakban tevékenykedett Kós Károly, miket alkotott. A grafika, prózaírás, dráma nyilván megszámlálhatatlan. De van, ami megszámlálható. Például a zene és a faragás. Zenéről két dolog jutott a tudomásomra: az általa írt két vers közül az elsőnek – amolyan háziáldás-féle – tán dallamot is szerzett; az *Atila királról való ének*-et meg az indította el benne, hogy egy székely asszony dudorászott éjjeli vonatozás közben egy balladát. Faragás: Kuncz Árpád (?) emlékasztala Marosvécsre a Helikon-körbe; Ady-emléktábla Kalotaszegre (vagy a Szilágyságba?); a bonchidai kastélyba állítólag kandallót tervezett (vajon ő faragta-e?); a sakkfigurái, és Gaál Gábor síremléke...

Eléggé elragadt a hevület; remélen, nem nagyon tartotalak föl ezekkel.

Üdvözetét küldi, s további sikereket kíván munkátokhoz.

Dunaegyháza, 1997. II. 25.

András

TÉKA

A CSÁNGÓ MAGYAROKRÓL

TIZENKETTEDIK SZÁM

A TÉKA TÁNCCHÁZI TÁJÉKOZTATÓ FÜZETEK BEFEJEZETLEN TÖRTÉNETE

Véleményem szerint a jelenlegi társadalmi köztülmények – ipari fejlődés, urbanizáció, kihaló falvak, a mezőgazdaság automatizálása – nem kedveznek a népművészet továbbélésének, sőt, azt egyenesen elsovasztják. Tehát marad az egyén lehetősége, felelősségvállalása, amennyiben felismeri és vállalja a jobbító cselekvést. Csakis az egyéni kezdeményezések különböző formái szöhetik tovább a hagyományozás szakadó fonalát. Meg kell tehát menteni a népművészetet? Kinek, ha teljességére nincs jelenleg igény? A jelen elröppül, és a jövő nemzedékei még bizonytalanabbá válhatnak az értékek megítélésében, mint mi. Talán jól fog majd jönni nekik egynéhány kapaszkodó, amit számukra megőrizhetünk. Nem látok más lehetőséget, mint az egyéni értékmentést és áldozatvállalást annak érdekében, hogy egyfajta kulturális hidat alkossunk a múlt és a jövő partjai között. Tulajdonképpen nincs is más lehetőségünk, ha nemzeti arculatunk megtartása a cél.
(Részlet Molnár János: *Népművészet – de kinek?* című írásából)